

مقدمه

مسرت دارم از اینکه با تقدیم جلد سوم کتاب درسی *فارمکودینامی* قسمت شیموترابی آرزوی دیگر خویش را در راه خدمت به مسلک و محصلان و علاقه‌مندان برآورده سازم. در مقدمه جلد اول و دوم این کتاب پلان، اهداف، معرفی عمومی موضوع و بالاخره اینکه چرا این کتاب در سه جلد تدوین شود، نگاشته شده است.

برای جلوگیری از اطاله کلام از تکرار آن صرف نظر می‌گردد. ولی بی‌لزام نخواهد بود، اگر در اینجا طی چند سطر به معرفی هدف و مباحث جلد سوم کتاب *فارمکودینامی* که هم اکنون به دسترس علاقه‌مندان قرار دارد پرداخته شود. سیر تکامل و انکشاف علوم و تکنالوژی و بالتیجه علوم فارمسی که *فارمکودینامی* جزء مهم آن است چنان سریع می‌باشد که هر روز امکان معرفی ادویه جدید و سیستم نوین تداوی، محسوس است. نمی‌توان ادعا کرد که این کتاب از هر لحاظ مکمل خواهد بود. زیرا، مشهود است که تحقیقات و تتبعات علمی آغازی دارد که انجامش بی‌پایان خواهد بود و هرگز نمی‌توان به ساحل بیکران علم رسید.

اگر مختصراً به معرفی شیموترابی پیردازیم شیموترابی عبارت از تداوی امراض انتانی، باکتریایی، پرازیتی، سمارقی و ویروس، توسط مواد کیمیاوی است. شیموترابی از زمانهای خیلی قدیم به این طرف مروج بوده است. مردمان هند و چین دو هزار سال قبل از عصاره بعضی نباتات برای تداوی امراض انتانی استفاده می‌نمودند. همچنان سرخ‌پوستان امریکایی خواص تداوی پوپنکها و سمارقها را در

زخمهای باز و متن می دانستند. البته این تداویها خودسرانه و با تجارب محلی بوده، بدون آشنایی به ماده مؤثر آنها عملی می شد. چنانچه استعمال روغن شولموگره جهت تداوی مرض جذام استعمال ریشه اپیکا بر ضد آمیب و ریشه درخت کتین بر ضد ملاریا و غیره رایج بوده است. نظریه ای که مواد کیمیاوی بالای باکتریها تأثیر انتخابی دارند، برای اولین بار توسط P. Erlich در ۱۹۰۴ هنگامی که خواص اتحاد نسجی رنگها را مطالعه می نمود، ابراز شد. عالم موصوف اصطلاح شیموترایی را به استعمال مواد کیمیاوی سمی که به صورت انتخابی بالای باکتری تأثیر دارد، توضیح نمود.

به همین ترتیب بود که، سلفامیدها به حیث مواد مؤثر شیموترایپوتیک در نتیجه مطالعات بالای خواص بیولوژیکی رنگها شناخته شدند. اولین سلفامیدی که در تداوی مورد استفاده قرار گرفت عبارت از پرائتوزیل بود که در اثر مطالعه خواص بیولوژیکی رنگها در جرمنی شناخته شد.

سلفامیدها توسط Domagk در سال ۱۹۳۲ یکی بعد دیگر مفهوم شیموترایی را حقیقت بخشیدند.

A. Fleming در سال ۱۹۲۹ در شفاخانه St. Mary لندن، مشاهده نمود که خلاصه سمارق پنسیلینوم نوتاتم (که بعداً آن را پنسلین نامید) قادر به از بین بردن باکتریها در محیط کشت می باشد.

استعمال مؤثر پنسلین در انتانات باکتریایی نزد انسان توسط مؤلفین Florey و همکارانش در ۱۹۴۱ در اکسفورد عملی گردید و به مرور زمان آنتی بیوتیکها یکی بعد دیگر کشف و استعمال آنها در تداوی رواج یافت.

با کشف آنتی بیوتیکها ساحه شیموترایی وسعت بیشتر یافته تا اینکه امروز چندین هزار دواهای این گروه کشف و بسیاری از آنها شامل طبابت گردیدند. به کمک همین ادویه بود که بسیاری از آفات انتانی تحت کنترل در آمده که عمدتاً در فصول این کتاب تحت مطالعه قرار داده می شوند.

این کتاب درسی که در تهیه آن با نظر داشت تجربه چندین ساله تدریس از منابع دست داشته معتبر و جدید علمی کتب انگلیسی، فرانسوی، دری و نشرات

داخلی و خارجی استفاده به عمل آمده است، خواهد توانست به حیث رهنمای مطمئن و تکیه‌گاه خوبی برای محصلان فارمسی و سایر علاقه‌مندان رشته و اهل مسلک قرار گیرد.

در ترتیب و تنظیم فصول این کتاب به اساس تجارب تدریسی چندین ساله و با نظر داشت طرق متداول کتاب‌نویسی سعی به عمل آمده است تا موضوعات طوری تهیه، تصنیف و ارائه شوند که از یک طرف تسلسل منطقی متن و ارتباط آن با یکدیگر برقرار باشد و از جانب دیگر حین مطالعه آن برای محصلان و سایر علاقه‌مندان، مشکلاتی به بار نیامده، درک و فهم آن به آسانی مهیا باشد. قابل یادآوری است که محتوی موضوعات طوری ترتیب یافته‌اند که از نظر حجم، حتی‌المقدور توافق کامل با نصاب تعلیمی و پروگرام درسی پوهنحی فارمسی داشته و متناسب به ساعات درسی وضع شده باشد.

فصل اول مشتمل بر سلفامیدها بوده، در آن از انواع مختلف سلفامیدها با ذکر مشخصات آنها بحث به عمل آمده است.

فصل دوم مختص به آنتی‌بیوتیکها گردیده، که از جمله مهمترین موضوعات فارمکودینامی به شمار می‌رود و در کلینیک به پیمانیه وسیع از این گروپ ادویه، استفاده به عمل می‌آید. در این فصل آنتی‌بیوتیکها تحت گروپهای بیتالکتامینها، امینوگلوکوزیدها، کلورامفنیکول، تتراسیکلینها، ماکرولیدها، ضد ستافیلوکوکها، پولی‌پتیدیک، آنتی‌بیوتیکهای ضد آفات سماری، آنتی‌بیوتیکهایی که از گیاهان عالی به دست می‌آیند و آنتی‌بیوتیکهایی که منشأ حیوانی دارند تحت مطالعه قرار داده شده است.

فصل سوم مشتمل است بر دواهای ضد توپرکلوز و جذام که طی آن گروپهای مختلف ادویه ضد توپرکلوز و جذام به صورت مفصل تحت مطالعه قرار گرفته است.

فصل چهارم دواهای ضد ملاریا را در بر می‌گیرد.

فصل پنجم شامل دواهای ضد آمیب و ضد تریکوموناز می‌باشد از ادویه مختلفه و جدید، بحث مفصل به عمل آمده است.

فصل ششم ادویه ضد عفونی و ضد انتانی موضوعی، تحت مطالعه قرار داده شده و در اینجا از گروههای مختلف دوائی، بحث به عمل آمده است.

فصل هفتم از ادویه ضد کرم که در کنار دیگر آفات، آفات پرازیته که قسمت مهم بیماریها را در ساحه طبابت تشکیل داده و از نظر کلینیکی و حفظالصحوی قابل اهمیت می باشد، تذکر به عمل آمده است.

فصل هشتم این کتاب را ادویه ضد ترینوزوما، لشمایا و سفلیس در بر می گیرد.

فصل نهم به ادویه ضد کانسر اختصاص داده شده است، زیرا در بعضی از اشکال کانسر ادویه نیز یک وسیله تداوی را در پهلوی تداوی جراحی و شعاعی تشکیل می دهد.

به تعقیب فصول متذکره توضیح یک عده از اصطلاحاتی که دانستن آن ضروری پنداشته شده و در متن کتاب توضیح نیافته اند، گنجانیده شده است.

با تقدیم این کتاب، که بنا بر احتیاجات درسی صورت گرفته است امیدواریم مشکلات عمده محصلان فاکولته فارمسی را از نگاه فراگرفتن فارمکودینامی که دوست حیات مسلکی شان می باشد، رفع نموده و بر علاوه برای سایر علاقه مندان نیز قابل استفاده باشد.

پوهاند دکتور رمضان پاینده

استاد فارمکودینامی پوهنچی فارمسی